TOPONYMS WITH A GEOMORPHOLOGIC DESIGNATION. JIJIA UPPER VALLEY

Bogdan Constantin ARCHIP,
PhD student, Stefan cel Mare University, Suceava

Abstract: Our approach aims the classification of toponyms based on their designation degree within the geomorphology specific for Jijia Upper Valley, Botoşani county.

Keywords: geomorphology, hydronym, anthroponyms, noun, landmark.

Introduction

Toponimele de pe Valea Superioară a Jijiei, judeţul Botoşani, prezintă o serie de particularităţi în funcţie de gradul de reprezentare a geomorfologiei locale. Observarea acestor particularităţi ne-a determinat să stabilim că, în comunităţile locale, s-a stabilit o legătură clară între modul în care vorbitorii zonei respective percep specificul locurilor de care aparţin şi numele topice pe care le-au ales să reprezinte cu cât mai multă fidelitate aspectul locurilor în conştiinţa lor.

1.Mijloace de formare a hidronimelor

Hidronime în construcţii sintagmatice: *Hârtopul La Prâsnei, La Cuibul Vulturului, La Fântâna lui Codiţă, La Fântâna Măriuţa, La Iazul Mare, Pârâul din Hârtop, Pârâul Mânăstirii Cozancea, Pârâul lui Toader a Ilenii.*

1.1. Hidronime formate de la adjective: *Putred, Recea, Sărata.*

1.2. Hidronime formate de la substantive simple în cazul N. nearticulate şi articulate cu articol hotărât enclitic: *Alexandru, Borcea, Botoea, Botoaia, Buhăieşu*, *Joara*, *Mihăiasa*, *Mihălău*, *Perişor, Podeni, Budăi, Burduja, Carasa, Caruz, Cănănău, Chiriceni, Ciornohal, Comândăreşti, Corjăuţi, Cordunul, Costăchel, Coşarele, Coştiugeni, Cracalia, Cozancea, Coţoca Davidoaia, Dărânga, Dobrâva, Doina, Donici, Dubina, Dumbrăviţa, Epăria, Fircaoa, Gard, Gheţălăria, Glăvăneşti, Goruniş, Griviţa, Hârtop, Hoţca, Hulubei, Humăria, Iezer, Ioana, Luca, Lunca, Lupăria, Murari, Odaia, Olenic, Păiuşeni, Poiana, Poieniţa, Pomparău, Ponoruţa, Potoci, Pustoaia, Rediu, Săvescu, Scutelnicu, Sfecliştea, Staur, Suhaia, Surinile, Tălpeni, Târnăuca, Ulmu, Tărnăuceanu, Tinca, Tudor, Ţiclău, Ţocul, Uicu, Teodorescu, Uluci, Văleanca, Vişini, Vorniceni, Zlătunoaia, Zvârca.*

1.3. Hidronime formate de la substantive simple în cazul G. cu articol hotărât enclitic: *Bahnei, Bâgului, Bisericii, Bivolaşului, Broaştei, Cazacului, Căldăruşei, Cânepiştei, Ciolpanilor, Grecului, Cucoanei, Curăturii, Frăsinei, Greciei, Grajdului, Frăsineilor, Ganciului, Grindului, Haţaşului, Humăriei, Iepăriei, Chiaburului, Iepurenilor, Livezilor, Loziei, Luncii, Lupăriei, Morarului, Morii, Olarului, Otăgii, Hârtopului, Părului, Ploştii, Popei, Porcăriei, Portiţei, Prisăcii, Rateşului, Răchiţelor, Răchitei, Răusenilor, Rediului,*

Rupturii, Saivanelor, Săcrierului, Săliştei, Siliştii, Spinilor, Standolei, Stânii, Ţigăncii, Ţiganului, Ulmilor, Ulmului, Ulucelor, Unghiului, Ungureanului, Urlei, Urlii, Vicolenilor, Vişinei, Vişinilor, Vornicului, Vulturului.

1.4. Hidronime compuse, formate de la entopic + substantiv în cazul G.: *Dealul Crucii, Găvanul Florii, Hârtopul Bobuleşti, Hârtopul Căldării, Hârtopul Morii, Hârtopul Oilor, Hotarul Petreştilor, Hârtopul Vacilor, Iazul Lipovanului, Pârâul Ciobanului*, *Pârâul Satului, Pârâul Frusinei, Pârâul Grecilor, Pârâul Limbăului, Pârâul Morii, Valea Fânaţului, Valea Livezii, Valea Viei .*

1.5. Hidronime compuse, formate de la entopic + substantiv în cazul N.: *Pârâul Buliga, Hârtopul Rediu, Hârtopul Vişini, Sărăturile Sapieni, Torentul Craci, Podu Armeanu, Pârâul Potoci, Valea Meresci, Valea Toma.*

1.6. Hidronime formate prin derivare cu sufix: *Pietroasa, Puturosu, Răpciugoasa, Sărătura, Smochineni, Spinoasa, Sulițoaia.*

1.7. Hidronime compuse, formate de la entopic + substantiv, nume propriu, în cazul genitiv, articulat cu articolul posesiv genitival „lui”*: Pârâul lui Carla, Pârâul lui Ciulei, Pârâul lui Corlat, Pârâul lui David, Pârâul lui Eşanu, Pârâul lui Martin, Pârâul lui Vasile, Pârâul lui Onofrei, Pârâul lui Păiuş, Pârâul lui Morţun, Valea lui Borcilă .*

1.8. Hidronime compuse, formate din prepoziţia „din” + substantiv simplu: *Din Cioate, Din Ciritei, Din Vie, Din Movile.*

1.9. Hidronime compuse, formate din prepoziţia „la” + substantive: *La Cişmele, La Hârtop, La Lozie, La Pilat, La Răchită, La Stână, La Uluce, La Stejari, La Velniţă, La Vie.*

1.10. Hidronime compuse, formate de la substantiv articulat cu articol hotărât enclitic + adjectiv: *Glodul Alb, Rediul Mic, Valea Adâncă, Valea cea Mare, Valea cea Mică, Valea Sărată, Valea Seacă.*

1.11. Hidronime formate cu prepoziţia simplă „în” + substantiv în cazul Ac.: *În Hârtop, În Sărături.*

2. Mijloace de formare a emergotoponimelor

Emergotoponimele au la bază un antroponim care indică nevoia locanicilor de individualizare şi identificare a obiectelor de necesitate care, pe de o parte aparţin unor persoane şi sunt desemnate cu titlu de proprietate, pe de altă parte sunt considerate puncte de reper în sat fiindcă amintesc de persoana care a construit fântâna sau a cărei locuinţă se află în preajma acelei fântâni.

2.1. Numele topice formate din termeni simpli care sunt majoritatea provenite de la antroponime, substantive proprii în cazurile G. şi Ac., numărul singular: *Alexandru, Apostol, Chihăiţă, Dădăeaşi, Nichitei, Rotarului, Rupturi, Scutelnicu* care desemnează locuri unde unii localnici au construit fântâni dintre care unele au fost întreţinute şi care se folosesc şi astăzi iar altele au rămas în memoria comunităţii ca puncte de reper chiar dacă izvorul din care se lua apă a secat.

2.2. Nume topice formate de la apelativ + substantiv, nume propriu, articulat cu articolul posesiv genitival, în cazul G.: *Fântâna lui Aniţa, Fântâna lui Apostol, Fântâna Bodeienilor, Fântâna lui Brânzei, Fântâna lui Chihăiţă, Fântâna Ciobanului, Fântâna lui Codiţă, Fântâna lui Dădăeaşi, Fântâna lui Drughe, Fântâna lui Eşanu, Fântâna lui Mardu,*

Fântâna lui Mititelu, Fântâna lui Nechita, Fântâna lui Păiuș, Fântâna lui Țibichi, Fântâna lui Țucuș.

2.3. Nume topice formate de la apelativ + substantiv în cazul G., art. cu articolul hotărât enclitic „lui”: *Fântâna Cucoanei, Fântâna Donicioaiei, Fântâna Hidrei, Fântâna Mocanului, Fântâna Ulucilor, Fântâna Rotarului, Fântâna Precupeței.*

2.4. Nume topice formate de la apelativ + prepoziție simplă/compusă + substantiv în cazul Ac.: *Fântâna La Burlacu, Fântâna de la Coșarine, Fântâna La Lutărie, Fântâna La Scutelnicu.*

2.5. Nume topice formate de la apelativ + substantiv, apoziție în cazul N.: *Fântâna Bucan, Fântâna Buciuman, Fântâna Iasencu, Fântâna Măriuța, Fântâna Petra.*

2.6. Nume topice formate de la apelativ + substantiv, nume propriu compus, cazul G.: *Fântâna lui Teodosie Călugărul, Fântâna lui Nicolae Iordache, Fântâna Dascălului Mitipescu, Fântâna lui Ștefan Turcu*.

3. Mijloace de formare a limnonimelor

În satele din arealul superior al Jijiei am avut în vedere şi identificarea altor forme de realizare a rezervelor de apă, anume iazurile, pe care oamenii le-au numit în funcţie de mai multe criterii pe care le vom analiza în continuare.

3.1.Termeni alcătuiți dintr-un singur cuvânt, substantiv comun sau propriu, în cazurile N. şi G., unele care desemnează puncte de reper din sat sau proprietatea unui localnic care a contribuit la amenajare: *Bisericii* (iaz, com. Lunca); *Borzești* (iaz, com. Ungureni); *Botoaia* (iaz, com. Hlipiceni); *Broscăuți* (iaz, com. Broscăuți); *Buhăceni* (iaz, com. Truşeşti); *Carasa* (iaz, com. Corlăteni); *Caruz* (iaz, com. Hlipiceni); *Corlăteni* (iaz, com. Corlăteni); *Craci* (iaz, com. Broscăuți); *Cucoanei* (iaz, com. Hlipiceni); *Dărânga* (iaz, com. Hlipiceni); *Dracșani* (iaz, com. Suliţa); *Epăriei* (iaz, Truşeşti); *Filtre* (iaz, com. Albeşti); *Gardului* (iaz, com. Albeşti); *Găinăria* (iaz, com Ungureni); *Găluşca* (iaz, com. Hlipiceni); *Griviţa* (iaz, com. Cordăreni); *Hroboaia* (iaz, com. Ungureni); *Ibăneasa* (iaz, com. Vorniceni); *Jora* (iaz, com. Albeşti); *Odăii* (iaz, com. Corlăteni); *Olarului* (iaz, com. Ungureni); *Poienii* (vale, com. Lunca); *Prisaca* (iaz, com. Vorniceni); *Răchitei* (iaz, com. Hlipiceni); *Săvescu* (iaz, com. Vorniceni); *Siliştii* (iaz, com. Vorniceni); *Spinoasa* (iaz, com. Hlipiceni); *Şurubaru* (iaz, com. Albeşti); *Tălpeni* (iaz, Corlăteni); *Țiganului* (iaz, com. Vorniceni); *Uicu* (iaz, com. Ungureni).

3.2.Termeni alcătuiți din două cuvinte, substantiv, cazul N. + substantiv, cazul G.: *Coasta Morii* (iaz, com. Vorniceni); *Dealul Crucii* (iaz, com. Vorniceni); *Iazul lui Călin* (iaz, com. Corlăteni); *Iazul lui Eşanu* (iaz, com. Todireni); *Iazul lui Curcuță* (iaz, com. Vorniceni); *Iazul de la Groapă* (iaz, com. Hlipiceni), *Iazul lui Luca* (iaz, com. Ungureni); *Iazul lui Morțun* (iaz, com. Albeşti); *Iazul de la Odaie* (iaz, com. Răuseni); *Iazul Oilor* (iaz, com. Albeşti); *Iazul lui Păun* (iaz, com. Cordăreni); *Iazul lui Ștefan* (iaz, com. Truşeşti); *Iazul lui Vârlan* (iaz, com. Vorniceni);

3.3.Termeni alcătuiți din substantiv cu prep. în cazul Ac.: În Cioate (iaz, com. Corlăteni); La Grajduri (iaz, com. Albeşti); La Iaz (iaz, com, Lunca); La Imaş (iaz, com. Suliţa); La Prâsnei (iaz, com. Albeşti); La Vie (iaz, com. Cordăreni); La Vişin (iaz, com. Broscăuți); De la Luncă (iaz, com. Ungureni);

4. Mijloace de formare a oronimelor

4.1. Numele topice simple formate de la substantive comune cu forme articulate sau nearticulate şi de la substantive, nume proprii, unele provenite de la antroponime: *Bâşcu, Bencheş, Benchiu, Bivolaşu, Borcilă, Bordei, Borşa, Buhăceni, Buliga, Carasa, Cânepişte, Cerchei, Ceretei, Chiriceni, Chiriştea, Ciocăneşti, Ciolpani, Ciornohal, Ciritei, Corjăuţi, Costuri, Coştiugeni, Coţoca, Cozancea, Cracalia, Iureşti, Curmătura, Davidoaia, Dobrâvan, Dodu, Donicioara, Dragalina, Epel, Frăsâna, Gararіu, Geamalău, Godinescu, Goroniş, Griber, Gruiu, Ioana, Hăţaşu, Hânţeşti, Hârlău, Hârtop, Hilişeu, Hliboca, Holm, Homul, Holmului, Holteiasa, Hoţcu, Hrănaci, Hulubei, Macrei, Matieni, Mălăieşti, Meresci, Miclăuşeni, Mihăiasa, Mihălău, Missir.*

4.2. Numele topice simple formate de la substantive comune sau proprii, în cazul genitiv, articulate cu articolul hotărât enclitic „lui”: *Armeanului, Bisericii, Bolniţei, Budăi, Buhaiului, Cernescului, Chiscului, Cimitirului, Ciobanului, Colţişorului, Crucii, Culianului, Curţii, Dolinei, Dumbrăvii, Florii, Galeanului, Grajdului, Grădinăriilor, Grindului, Humăriei, Iepăriei, Iepurenilor, Livezii*, *Livezilor*, *Lupăriei*, *Luturilor*, *Mătăsii.*

4.3. Numele topice compuse formate de la un substantiv, un apelativ sau entopic şi un determinant în cazul N., cu valoare de apoziţie: *Dealul Coşare, Dealul David, Faţa Balaban, Faţa Satului, Holmul Durneşti, Lanul Secăriştea, Lanul lui Topală, Lanu Valea Seacă, Moara Borcili.*

4.4. Numele topice compuse formate de la entopic, substantiv, articulat sau nearticulat + determinant în cazul genitiv, articulat cu articol hotărât enclitic: *Coasta Humăriei*, *Coşarele Grecului*, *Dealul Cobicenilor, Dealul Crucii*, *Dealul Răzeşilor*, *Grindul Livezilor*, *Hârtopul Odăii*, *Hârtopul Morii, Imaşul Răusenilor, Lanul Ţiganului*, *Lanul Morii, Lunca Vântului, Podişul Lutăriei*.

4.5. Numele topice compuse formate de la entopic **+** adjectiv în cazul N.: *Dealul Împărătesc, Hatu Mare, Hârtopul Mic, Lanul Sec.*

4.6. Numele topice compuse, alcătuite din doi sau mai mulţi termeni, un entopic, substantiv articulat cu articol hotărât + antroponim, nume propriu, articulat cu articolul posesiv genitival: *Dealul lui Anton, Dealul lui Buzilă, Dealul lui Eşanu, Dealul lui Vasile Jitaru, Dealul lui Lupaşcu, Dealul lui Mandachi, Dealul lui Matei, Dealul lui Onofrei, Dealul lui Ştefan Turcu, Dealul lui Vasilică, Dealul lui Vârlan, Holmul lui Leonte, Holmul lui Voitic.*

4.7. Nume topice compuse, alcătuite din prepoziţie simplă + substantiv în cazul Ac.: *La Bălneanu, La Bălţi, La Berdei, La Biserică, La Bolniţă, La Cetate, La Cişmele, La Coşere, La Cruce, La Fărcăşanu, La Hlei, La Holm, La Hotar, La Jacotă, La Livadă, La Livezi, La Lozie, La Moşie, La Odăi, La Pătul, La Răchită, La Saivane, La Sărături, La Stadolă, La Stejari, La Toloacă, La Trei Pietre, La Velniţă, La Vie.*

4.8. Nume topice compuse, alcătuite din prepoziţie simplă + entopic, subst. în cazul Ac. + determinant, subst. comun sau propriu în cazul G., articulat cu articol hotărât: *La Crucia de Piatră, La Hârtopul Popii, La Movila Bortoasa, La Podişul Prisăcii, La Râpa lui Budăi, La Via lui Donici, La Via Ursului.*

Conclusions:

Pe baza observaţiilor rezultate din studiul anchetelor lingvistice locale şi a documentelor istorice, demografice şi administrative, am constatat o tendinţă de sincronizare a termenilor care desemnează morfologia spaţiului geografic cu intervenţiile periodice ale localnicilor de redenumire solicitată din diverse considerente sociale sau administrative.

REFERENCES

ORGHIDAN, N., GIUGLEA, G., HOMORODEAN, M., *Probleme de toponimie*, în „Cercetări de lingvistică", Cluj, X, 1965, nr. 2, p. 337 - 343.
OROS, Marius, *Toponimia sincronică şi diacronică*, „Lucrări Ştiinţifice", Oradea, 1971, p. 14 - 46.
PASCU, G., *Sufixele româneşti*, Librăriile Socec & Co., C. Sfetea, Leipzig, Otto Harrassowitz, Pavel Suru, Viena Gerold & comp., Bucureşti, 1916.
PĂTRUŢ, Ioan, *Despre structura şi originea hipocoristicilor slave*, în CL, XVIII, 1973, nr. 1.
MOLDOVANU, Dragoş, *Chestionar toponimic şi entopic general cu un glosar de entopice onomasiologic*, Iaşi, Institutul de Lingvistică, Istorie Literară şi Folclor Iaşi, 1978.
MOLDOVANU, Dragoş, *Teoria câmpurilor toponimice* (*cu aplicaţie la hidronimul MOLDOVA*), Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", 2010.
MOLDOVANU, Dragoş, *Un fenomen ignorat în anchetele dialectale: resemantizarea toponimelor*, în „Anuar de Lingvistică şi Istorie Literară", A. Lingvistică, tom. XXX, Iaşi, 1985, p. 23 - 32.
PĂUNESCU, Al. „Repertoriul arheologic al judeţului Botoşani", Bucureşti, 1976
PETROVICI, Emil, *Studii de dialectologie şi toponomie*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, Bucureşti, 1970.
POCLID, Mihai, „Aşezările umane din judeţul Botoşani, studiu de geografie istorică", Editura Taida, Iaşi, 2008
POCLID, Mihai, *Dicţionar Geografic Enciclopedic al Judeţului Botoşani,* vol. I (A-M), vol. II (N-Z); Editura Taida, Iaşi, 2019
POPA, Radu, *Ţara Maramureşului în veacul al XVI-lea*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1970.
Recensământ 2002, *2011,* Institutul Naţional de Statistică al României.
Recensământului general din 6 aprilie 1941, Bucureşti, 1943.
ROŞU, Al., *Geografia fizică a României*, Bucureşti, 1973.
SADOVEANU, Mihail, *Viaţa lui Ştefan cel Mare*, Editura Mihail Sadoveanu, 2015.
SARAMANDU, Nicolae, *Lingvistica integrală*. *Interviu cu Eugen Coşeriu*, realizat de Nicolae Saramandu, Editura Fundaţiei Culturale Române, Bucureşti, 1996.
SAVA, Aurel V., *Târguri, ocoale domneşti şi vornici în Moldova*, în „Buletin Ştiinţific. Secţiunea de ştiinţe istorice, filosofice şi economico - juridice", tom. IV, nr. 1-2,1952.
SBIERA, I. G., *Familia Sbiera. Amintiri din viaţa autorului*, Ediţia a II-a, Editura Ion Prelipcean, Horodnic de Jos, 2016.
SCRIBAN, August, *Dicţionarul limbii româneşti*, ed. I, Institutul de Arte grafice „Presa Bună", Iaşi, 1939.
SIMIONESCU, I. „Drumuri şi oraşe din România, Bucureşti", 1904
STOICESCU, N.„Repertoriul bibliografic al localităţilor şi monumentelor medievale din România", Bucureşti, 1974
ŞTEFĂNESCU, C. M., *Toponimia românească – o componentă de seamă a patrimoniului cultural al poporului nostru*, în *Lucrările simpozionului de toponimie*, Bucureşti, 1975.
Tezaurul toponimic = Tezaurul toponimic al României. Moldova, vol. I, *Repertoriul istoric al unităţilor administrativ-teritoriale. 1772-1988*, Partea I, A. *Unităţi simple (Localităţi şi moşii), A-O;* Partea a II-a, A. *Unităţi simple (Localităţi şi moşii), P - 30 Decembrie;* B.*Unităţi complexe*, Editura Academiei Române, Iaşi, 1991-1992.
Tezaurul toponimic al României. Moldova, vol. I, Partea a 2-a, A. *Unităţi simple (Localităţi şi moşii)*, P - 30 Decembrie; B. *Unităţi complexe*, Editura Academiei Romîne, Iaşi, 1991-1992.

Tezaurul toponimic al României. Moldova, vol. I, Partea a 3-a, *Toponimia Moldovei în documente scrise în limbi străine (exclusiv slavona*), 1332-1850, Editura Universităţii „Alexandru Ion Cuza", Iaşi, 2004, p. 15.
Tezaurul toponimic al României. Moldova, vol. I; *Repertoriul istoric al unităţilor administrative-teritoriale*, 1772-1988, Partea 1, *Unităţi simple (localităţi şi moşii)*; Tabloul numirilor oficiale ale comunelor urbane şi rurale din Bucovina, an. la decretul-lege nr. 3099 din 21 iulie, în Mo. (1919), august, nr. 91, Iaşi, 1991.
TOMA, Ion, *101 nume de locuri*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2015.
TOMA, Ion, *Despre clasificarea numelor de locuri*, în „ *Anuar de lingvistică şi istorie literară* ", Iaşi, Anul XXIX, 1983-1984, A., p. 321-335;
TUFESCU, V., „ Judeţele patriei – Botoşanii ", Bucureşti, 1977
TUFESCU, V., „ Sociologia românească ", Bucureşti, 1938
UNGUREANU, Alex, „ Aspecte geografice în evoluţia aşezărilor urbane mici din Moldova, UAIC, Iaşi, 1964 "
UNGUREANU, Alex, „ Oraşele din Moldova ", Bucureşti, 1980
VLAD, Matei D., *Mişcări demografice în cadrul colonizării rurale din Ţara Românească şi Moldova (sec. XV-XVI)*, Analele Universităţii Bucureşti. Istorie, tom. XIX, nr. 2, 1970.